

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора медичних наук, член-кор. НАМН України, заслуженого діяча науки і техніки України, професора кафедри стоматології післядипломної освіти

ІФНМУ МОЗ України, д.мед.н., проф.

Рожко Миколи Михайловича,

на дисертаційну роботу Номеровської Олени Євгенівни

«Обґрунтування та визначення тривалості сучасних видів ортодонтичної допомоги в Україні» представлену на здобуття ступеня доктора філософії у разову спеціалізовану вчену раду, утворену наказом Одеського національного медичного університета від «02» лютого 2026 року № 61-о

для розгляду та проведення разового захисту дисертації в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Загальновідомо, що науково-технічний прогрес на місці не стоїть і практично кожного дня з'являються нові методи і способи надання стоматологічної допомоги. А через те, що рівень розповсюдження ортодонтичних патологій досяг критичних показників і в нашій країні вони становлять від 24,43% до 83,33% у дітей та від 64,3% до 93,7% у підлітків та дорослих, то впровадження цих інновацій в повсякденну практику лікарів-ортодонтів є безумовно актуальним.

В Україні, практично в кожній клініці будь-якої форми власності, активно застосовують цифрові протоколи надання, у тому числі, ортодонтичної допомоги, що підняло її на кардинально новий професійний рівень. Комп'ютерна томографія, інтраоральне сканування, зняття цифрових відбитків, виготовлення цифрових моделей щелеп, визначення центральної оклюзії, встановлення брекетів і імплантатів по навігаційним шаблонам, 3D-друк моделей, тимчасових і постійних ортодонтичних апаратів, елайнерів, кап і т.п., все це стало повсякденною роботою лікарів-стоматологів на ортодонтичному прийомі.

Крім досягнень, в даній галузі вітчизняної стоматології і не тільки в ній, є й достатньо серйозні проблеми, а саме невизначеність нормативно-правового статусу їх застосування через, перш за все, відсутність офіційних клінічних протоколів і, по-друге, відсутність норм часу роботи відповідних фахівців у вигляді офіційно

затверджених умовних одиниць затрат праці (УОП) надання спеціалізованої стоматологічної допомоги.

У зв'язку з цим, особливо актуальним залишається проведення наукових досліджень встановлення об'єктивних норм часу лікарів на надання сучасної стоматологічної ортодонтичної допомоги із застосуванням цифрових методів і технологій, що і було проведено здобувачкою у даному науковому дослідженні.

Тому, з огляду на сказане вище, тема дисертаційної роботи Номеровської О.Є. «Обґрунтування та визначення тривалості сучасних видів ортодонтичної допомоги в Україні» є актуальною на сьогодні, а проведене дослідження – важливим для стоматології та медицини як із теоретичної так практичної точки зору.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота є фрагментом комплексних науково-дослідних робіт кафедри ортодонції Одеського національного медичного університету МОЗ України: «Удосконалення методів профілактики та ортодонтичного лікування дітей з зубощелепними аномаліями» (№ ДР 0121U100237). Здобувачка є однією із співвиконавців наукових досліджень зазначеної теми.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Авторка дисертаційної роботи провела аналіз літературних джерел, щодо ступеню впровадження сучасних цифрових протоколів в повсякденну клінічну практику лікарів-ортодонтів, стану нормативно-правової бази їх застосування, виділила актуальність, доцільність і значимість вивчення даної проблеми. Наведенні вище факти дали можливість окреслити мету і завдання дослідження, які є чітко сформульованими і логічно відображають суть роботи, яка реалізована шляхом використання аналітичного, обсерваційного та дослідницького (хронометраж) методів.

Перш за все, здобувачкою було проведено аналіз доступної спеціалізованої літератури за даною тематикою, консультаційне опитування фахівців, що працюють за спеціальністю «ортодонція» і на основі отриманих даних, власного клінічного досвіду і досвіду колег по кафедрі ортодонції ОНМедУ був визначений перелік

сучасних цифрових способів, методів і протоколів надання ортодонтичної допомоги актуальних до вивчення.

Потім, в умовах спеціалізованих медичних закладів різної форми власності і в різних регіонах України, згідно з офіційно затвердженою МОЗ України методикою встановлення витрат праці лікарів-стоматологів, було проведено порядку 156 хронометражних спостережень клінічних і технологічних етапів надання сучасної ортодонтичної допомоги із застосуванням цифрових протоколів, з попередньою уніфікацією її алгоритмів і індексацією витрат праці фахівців на постійні витрати часу (Тп), що не залежать від виду допомоги, способу втручання та конструкції ортодонтичних апаратів та змінно-повторювальні (Тзп), що повністю залежать від даних факторів.

Згідно з офіційно затвердженою МОЗ України методикою встановлення витрат праці лікарів-стоматологів, було проведена математична обробка отриманих даних і визначені нормативи часу і умовні одиниці затрат праці (УОП) роботи лікарів-стоматологів на ортодонтичному прийомі.

Таким чином, високий та сучасний методичний рівень роботи, відповідність кількості об'єктів клінічних спостережень критеріям репрезентативності, висока інформативність використаних методів дослідження та адекватність статистичного аналізу дозволяють вважати результати дослідження, наукові положення, висновки і рекомендації достовірними та науково обґрунтованими.

4. Новизна дослідження та одержаних результатів відповідає заявленому рівню роботи, всебічно аргументована. У результаті проведених досліджень із застосуванням офіційно затвердженої МОЗ України методики встановлення затрат праці фахівців на стоматологічному прийомі, було виявлено найбільш поширені сучасні види ортодонтичної стоматологічної допомоги, перш за все цифрові, що застосовуються в практичній охороні здоров'я, визначена структура і об'єм та проведені виміри тривалості їх проведення на клінічних етапах.

Вперше розроблені алгоритми проведення клінічного прийому ортодонта в залежності від виду, об'єму, структури сучасної ортодонтичної допомоги, що надається на кожному клінічному етапі.

Вперше встановлені оптимальні нормативи часу стоматолога-ортодонта на клінічних етапах надання сучасної ортодонтичної допомоги.

Вперше встановлені відомчі норми часу та умовні одиниці затрат праці (УОП) на сучасні види ортодонтичної допомоги.

5. Практичне значення результатів дослідження. Розроблена авторкою концепція дозволить вперше науково-обґрунтовано здійснювати чітко зазначену поетапну спеціалізовану стоматологічну ортодонтичну допомогу із застосуванням сучасних цифрових протоколів, облік і оцінку клінічної і трудової діяльності лікарів-стоматологів в повній відповідності з їх конкретним видом, об'ємом і структурою.

Розроблені та запропоновані до впровадження в практичну охорону здоров'я нашої країни норми часу надання сучасних видів ортодонтичної допомоги та умовні одиниці затрат праці (УОП) роботи лікарів-ортодонтів дозволять науково-обґрунтовано проводити розрахунок величини трудового навантаження даних спеціалістів, встановлювати кількісні і якісні показники їх лікувально-профілактичної діяльності, надавати їм порівняльну характеристику.

Поряд з цим, вони надають реальну можливість обґрунтованого проведення калькуляції цін на дані види ортодонтичної допомоги та визначати величину заробітної платні співробітників.

Завдяки цьому, можливо досягти суттєвого підвищення ефективності використання лікарської праці, якісних і кількісних показників роботи лікарів-стоматологів, а також моральної і функціональної задоволеності хворих і працівників.

6. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні наукові результати висвітлені у 10 наукових працях та розкривають основний зміст дисертації. За матеріалами дисертації опубліковано 6 статей у фахових наукових виданнях України, 4 тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій, та одна доповідь на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих ортодонтів.

Дані наведені у публікаціях повністю відповідають змісту роботи.

7. Характеристика структури, оформлення та змісту дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Номеровської О.Є. написана за класичним принципом у відповідності до вимог Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Дисертація викладена на 149 сторінках друкованого тексту, з яких – 118 складають основний зміст роботи, і складається з анотації, вступу, огляду літератури, матеріалів і методів, трьох розділів власних досліджень, аналізу і узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаної літератури. Робота ілюстрована 52 таблицями.

Анотація викладена авторкою українською та англійською мовами і у стислій формі містить дані стосовно найбільш вагомих результатів дисертаційного дослідження, із акцентом на наукову новизну, практичну значимість, повноту викладу роботи у друкованих працях дисертаційної роботи та ключові слова.

Вступ представлений на двох сторінках, в змісті яких авторка розкриває актуальність обраної теми дослідження та обґрунтовує доцільність проведення. Мету сформульовано чітко і конкретно, завдання дослідження викладені логічно і послідовно, визначена наукова новизна, практична значимість, наведена інформація щодо взаємозв'язку роботи із науковими програмами, репрезентований комплекс застосованих методів дослідження; впровадження отриманих результатів; особистий внесок здобувача; перелік наукових форумів, на яких були анонсовані основні положення дисертаційного дослідження та структура й обсяг дисертації. Вступна частина написана повноцінно і містить усі необхідні складові, передбачені вимогами до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

У розділі 1, який має 3 підрозділи, та містить дані стосовно медико-соціальних аспектів застосування сучасних видів стоматологічної допомоги в ортодонтії, обґрунтування необхідності і історичні аспекти застосування уніфікованих систем обліку і оцінки праці в стоматології, методичні підходи вивчення тривалості клінічного процесу надання стоматологічної допомоги та розрахунку відомчих норм часу в стоматології.

Глибокий та всебічний аналіз дозволив не лише розкрити актуальність, але й обґрунтувати наукові завдання, що постали перед авторкою та запропонувати шляхи їх розв'язання. Огляд літератури викладений на 11 сторінках, проведений з використанням досить значного масиву закордонної літератури, написаний грамотно, науковою українською мовою.

Зауваження: В тексті зустрічаються невдалі звороти, орфографічні та пунктуаційні огріхи.

Розділ 2 «Матеріали і методи дослідження», містить 8 підрозділів і висвітлює дизайн дисертаційного дослідження, загальні вимоги щодо проведення досліджень по удосконаленню наукової організації медичної допомоги, методики визначення найбільш поширених сучасних видів ортодонтичної допомоги, уніфікації алгоритмів клінічних етапів, індексації окремих елементів лікарської роботи, проведення хронометражних досліджень клінічних процесів надання ортодонтичної допомоги, визначення часових витрат лікарської праці, визначення відомчих норм часу і умовних одиниць затрат праці лікарів-ортодонтів Дизайн роботи і розподіл на групи організовані методологічно правильно, застосовані методи дослідження є сучасними і відповідають завданням роботи. Розділ проілюстрований 8 формулами і однією таблицею. Слід відмітити, що перед початком виконання роботи, авторка отримала схвалення комісії з біоетики Одеського національного медичного університету.

Зауваження: Деякі методи занадто детально описані, можна було б просто зробити на них посилання.

Розділ 3 викладений на 19 сторінках, здобувачка проводить уніфікацію клінічних алгоритмів клінічних протоколів надання 12 видів сучасної ортодонтичної допомоги із застосуванням лікарями-ортодонтами цифрових способів, методів і протоколів, де визначає як переваги застосування того чи іншого методу, так і його недоліки, що особливо важливо при застосуванні лікарем-стоматологом «методу вибору» між подібними алгоритмами.

Було з'ясовано, що деякі види ортодонтичної допомоги можна надати двома, трьома, чотирма способами, а саме традиційними, різними цифровими і

комбінованими, що призводить до практично однаковому результату, але тривалість процесів при цьому може не співпадати з прогнозованою.

Ілюстративним доповненням розділу є кількісні показники, які зведені у 16 таблицях. Логічної завершеності даному розділу надає лаконічний узагальнюючий висновок.

Зауваження: Розділ перевантажений таблицями, що утруднює сприйняття матеріалу, але зрозуміло що ця кількість необхідна для відображення результатів дослідження.

Розділ 4 містить 13 підрозділів і викладений на 40 сторінках, які практично всі зайняті показниками індексації витрат праці лікарів-ортодонтів на постійні витрати часу (Тп) і змінно-повторювальні Т(зп), результатами усереднених показників хронометрування і розрахунками нормативів часу та умовних одиниць трудомісткості, що повністю корелюється з темою, метою і завданнями даної наукової праці. Структурованості цифровим параметрам надає наявність 37 таблиць. Довершеності розділу надає ґрунтовний узагальнюючий висновок.

Зауважень до розділу немає.

Аналіз та узагальнення результатів дослідження, який викладений на 4 сторінках, узагальнює весь комплекс проведених досліджень та одержаних автором результатів. Стиль викладення даного розділу демонструє вміння авторки критично і логічно мислити, та підводити підсумки.

З'ясовано, що наявність в клініці відповідного обладнання, а саме: сучасного комп'ютеру з потужною відеокартою і ліцензованим програмним забезпеченням, інтраорального сканера, стаціонарного зуботехнічного сканера, цифрового монітора для перегляду рентгенівських знімків і КТ, адитивного 3D-принтера, технічного фрезера, фотополімеризатора, ультразвукової мийки, автоматичного диспенсера відбиткових мас, цифрової лицевої дуги і т.п., мають можливість здійснювати лікарями-стоматологами відповідну ортодонтичну допомогу в умовах клініки без залучання інших фахівців зі сторони, що суттєво скорочує тривалість її надання за рахунок додаткової професійної підготовки власних спеціалістів, а також мінімізації впливу факторів тривалості логістики і комунікації на загальний результат.

Зауваження: У викладеному матеріалі дещо деталізовано подання матеріалу.

Висновки дисертації, у кількості 5, є логічними підсумками аналізу і узагальнення результатів дослідження та в повному обсязі відповідають положенням, сформульованим в меті і завданнях. Дисертаційне дослідження містить дані, що складають беззаперечну наукову новизну в теоретичному і практичному відношеннях.

Практичні рекомендації два, які свідчать, що розроблені і запропоновані до затвердження МОЗ України в якості норм часу на проведення цифрових протоколів надання сучасної ортодонтичної допомоги умовні одиниці праці (УОП) роботи лікарів-стоматологів дозволять офіційно впровадити методи цифрової стоматології в усіх лікувальних закладах нашої країни незалежно від їх форми власності. Застосування цих рекомендацій допоможе підвищити ефективність лікування, забезпечити високу якість життя пацієнтів і підтримувати сучасний рівень стоматологічної практики.

Список використаних джерел літератури містить 260 найменувань, (із яких 183 джерела – поданих кирилицею та 77– латиницею).

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Ознак фальсифікації, компіляції, плагіату та інших порушень норм академічної доброчесності, наукової етики і моралі в роботі Номеровської О. Є. не встановлено. Про це що свідчить надана довідка засвідчена підписом відповідальної особи, згідно даних якої оригінальність дисертаційної роботи станом на 08.05.2025 року становить 97,05%.

Дисертаційна робота є самостійним дослідженням здобувачки. Спільно з науковим керівником було обрано напрямок роботи, сформульовані мета і завдання дослідження. Номеровська О. Є. самостійно проаналізувала сучасну літературу з проблеми, що вивчається, здійснила інформаційний та патентний пошук. Всі клінічні дослідження виконані особисто авторкою, або за безпосередньої участі.

Робота оформлена згідно існуючих вимог і містить повноту інформації щодо основних положень, наукових трактувань, заключень, висновків та практичних

рекомендацій з повноцінним відображенням змісту відповідних розділів дисертаційної роботи.

9. Завершеність дисертаційної роботи та зауваження щодо її змісту та оформлення.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею, у якій чітко зазначені мета і завдання, обґрунтовані методологічні і методичні підходи до вирішення, витримана послідовність наукового пошуку з наступним порівнянням аналізу даних.

Вищезазначене дозволяє вважати, що сформульовані в дисертації положення, висновки і практичні рекомендації є науково обґрунтованими.

У порядку дискусії хотілося б почути відповіді на такі запитання:

1. При підготовці до проведення хронометражних досліджень, Ви проводили узгодження алгоритму клінічного процесу, що вивчався, з лікарем-виконавцем чи просто приймали за алгоритм його особисті дії?

2. При проведенні досліджень, чи брали Ви до уваги досвід лікаря-виконавця клінічного процесу, стаж його роботи, кваліфікацію, професійну підготовку, рівень післядипломної освіти і тп., і якщо «так», то як це може впливати на тривалість процесу?

3. Чи є на Ваш погляд, необхідність подальшого проведення подібних досліджень в інших галузях стоматології і, знов таки, якщо «так», в яких?

10. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Номеровської О. Є. «Обґрунтування та визначення тривалості сучасних видів ортодонтичної допомоги в Україні» виконана під керівництвом доктора медичних наук, професора Горохівського Володимира Нестеровича є цілісною і завершеною науковою працею, в якій визначені структури і тривалість надання сучасних видів ортодонтичної допомоги, розроблені норми часу та єдина система обліку праці відповідних фахівців для здійснення в масштабах країни науково-обґрунтованого оперативного обліку, оцінки та контролю праці стоматологів-ортодонтів.

У роботі вдало інтегровані сучасні і традиційні методи дослідження, з метою обґрунтування отриманих положень проведено глибокий статистичний аналіз, наявна наукова новизна, та очевидна практична значимість що дало змогу

сформулювати висновки, які є конкретними та доказовими, повністю відповідають поставленій меті і завданням.

Основні результати дослідження викладені у наукових публікаціях, впроваджені у навчальну діяльність та наукову роботу стоматологічних кафедр провідних державних закладів вищої медичної освіти України. В роботі відсутні ознаки порушення академічної доброчесності.

Таким чином, дисертаційна робота Номеровської О. Є. за актуальністю, ступенем обґрунтованості наукових положень, рівнем наукової новизни, практичним значенням та оприлюдненням отриманих результатів в наукових працях відповідає пп. 6, 7 вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 та № 502 від 19.05.2023), щодо дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія», а її авторка Номеровська Олена Євгенівна заслуговує присвоєння ступеня доктор філософії.

Офіційний опонент:

Член-кореспондент НАМН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри стоматології післядипломної
освіти ІФНМУ МОЗ України,
д.мед.н., проф.

Микола РОЖКО

